

I. BEVEZETÉS A KÖTET ÉS AZ ÚJ SELYMÚT KEZDEMÉNYEZÉS MEGISMERÉSÉHEZ

Az Új Selyemút korszakváltása¹

A Kínai Népköztársaság 2013-ban bejelentett „Új Selyemút” kezdeményezése, más nevén „Egy Övezet Egy Út”, új korszakot nyit a geopolitikában és a geoökonómiában. A kezdeményezés Eurázsia és bizonyos vonatkozásaiban Afrikára, így a teljes Óvilágra kiterjedő fejlesztéseket és kapcsolatépítést fogalmaz meg, különös tekintettel a szárazföldi és a tengeri közlekedési folyosók kiépítésére.

Az már önmagában egy fontos fordulat, hogy Kína, az egypólusú világrendet megbontó nagyhatalomként hivatalosan is kinyilvánítja globális ambícióit. Európából személve a fejleményeket azonban talán még ennél is jelentősebb változás, hogy hosszú történelmi korszakok után – megközelítés kérdése, hogy hosszú évszázadok vagy évtizedek után – újból egy Európán és az atlanti térségen kívüli hatalmi tényező lép színre reális globális geostratégiával. Ráadásul ezúttal nem egy egyébként európai és nyugati civilizációs mintákat is követő szereplő, mint a Szovjetunió vagy Oroszország igyekszik kapcsolatokat építeni illetve befolyást szerezni többek között az európai kontinensen is, hanem egy nyugati civilizációs kultúrkörön teljesen kívülálló nagyhatalom. Történelmi jelentőségű változás ez, amelyet ugyan szakértői körök már egy ideje előre jeleztek, sőt a változás közeledte még a közvélekedésben is jelen volt, mégis rendkívül izgalmas ezt most megélni.

Kína fejlesztő és befektető erőterként Európában széles körben egyelőre még nem ismert, ahogyan szándékainak minden részlete sem. A kínai fellépés így sok esetben, érthetően tanácstalansággal és félelemmel teli reakciókat is kivált, különösen az európai szereplők körében. Ugyanakkor persze mindenki számára világos az is, hogy hatalmas lehetőségek is rejlenek a kínai kezdeményezés által javasolt óriási léptékű eurázsiai fejlesztésekben. Érdemes tehát minél jobban felkészülni erre az új helyzetre, és az általa hordozott lehetőségekre, de a kockázatokra is.

¹ Péti Márton: intézetvezető egyetemi docens, Budapesti Corvinus Egyetem, Gazdaságföldrajz, Geoökonómia és Fenntartható Fejlődés Intézet, a Selyemút Kutatócsoport vezetője

A témakör jelentőségét felismerve 2016-ban egy Selyemút Kutatócsoport jött létre a Budapesti Corvinus Egyetemen, a Gazdaságföldrajz, Geoökonómia és Fenntartható Fejlődés Intézet koordinálásában a Nemzetközi Tanulmányok Intézettel együttműködésben, a Magyar Nemzeti Bank támogatásával. A kutatások nagyrészt szakirodalmi feltárásokra, valamint politikaalkotási dokumentumok és tervdokumentumok elemzésére, egyes esetekben statisztikai és más adatbázisok feldolgozására támaszkodtak. E kutatások eddigi eredményeit adja közre jelen kötet.

A kutatások fő motivációja az Új Selyemút kezdeményezés Magyarországra irányuló hatásainak feltárása. Az eddigi kutatómunka egyaránt kibontakozott az Új Selyemút kezdeményezés geostratégiai szándékainak feltárásában és az „Új Selyemút Gazdasági Övezet”, mint földrajzi tér struktúráinak meghatározásában. Továbbá annak érdekében, hogy minél jobban érthetők legyenek az Új Selyemút kezdeményezést elindító szándékok és célok, sor került a kezdeményező nagyhatalom, Kína egyes kurrens társadalmi–gazdasági, sőt környezetpolitikai folyamatainak vizsgálatára is.

Kinek szól a kötet?

Jelen kötet egyrészt a hazai tudományos kutatásokat szeretné támogatni, különösen a földrajz, a politológia és a nemzetközi tanulmányok témakörében alkotókat. Az itt közölt kutatási eredmények hozzá kívánnak járulni a témában zajló szakmai és tudományos diskurzus további hazai kibontakozásához. A kutatási eredmények ugyanakkor segíteni szeretnék a Magyarország gazdaság- és fejlesztéspolitikai döntéshozóinak és a döntések előkészítésén dolgozó gyakorlati szakemberek és tervezők munkáját is.

Felmerülhet a kérdés, hogy miért is érdemes e témakörrel kiemelten foglalkozni most és a jövőben a hazai döntéshozóknak és szakembereknek? Az Új Selyemút kezdeményezés természetesen nem csak a geopolitikai viszonyokat alakítja át, hanem igen jelentős hatása lehet az európai geokönmiai folyamatokra és fejlesztéspolitikákra is. Ha a Kína és Európa közötti tengeri és különösen a szárazföldi közlekedési folyosók valóban forgalmasabbá válnak, és ezek mentén akár csak részlegesen is formálódni kezdenek transzkontinentális fejlesztési tengelyek, akkor

teljesen új fejezet nyílhat meg az európai fejlesztési gondolkodásban. A kontinens keleti és délkeleti kapcsolatai és az arra mutató közlekedési folyosók felértékelődnek, és hozzájuk kapcsolódva új fejlesztési pólusok, tengelyek jelenhetnek meg.

Az EU közép-európai tagállamai, így Magyarország pozíciója is felértékelődhet e fejlesztési kezdeményezésben. A Kelet és a Nyugat – Új Selyemút kezdeményezés által újjáértelmezett – találkozási pontjainak többsége érintheti ezt a térséget. E térségben ráadásul nem ismeretlen az eurázsiai lépték, hiszen a Szovjetunióval évtizedekig kényszerből ápolt kapcsolatok is igyekeztek ezt előtérbe helyezni. Földrajzi helyzetéből adódóan Magyarország is fontos szerepet tölthet be, nem véletlen, hogy már eddig is számos hazai geoökonómiai szándék kapcsolható az Új Selyemúthoz (lásd pl. a külgazdasági „Keleti Nyitás” szándéka), sőt, már konkrét projektek és kereskedelmi eredmények is azonosíthatók.

Egy nagyhatalmak között őrldő viharos történelmú térség kis országainak, közöttük különösen Magyarországnak természetesen óvatosan érdemes közelíteni minden globális hatalmi törekvéshez. Kína szokásosan visszafogott hivatalos kommunikációja mellett azért nyilvánvaló, hogy e kezdeményezés kínai hatalmi érdekeket szolgál. Hazai részről tehát érdemes felkészülten közelíteni a kezdeményezés keretében lassan-lassan megismerhető egyes befektetési és fejlesztési lehetőségekhez.

Természetesen célszerű készen állni arra, hogy e fejlesztési lehetőségekhez Magyarország képes legyen versenyképesen csatlakozni. Érdemes vigyázni ugyanakkor, hogy ez például ne csak az országon áthaladó megnövekedett tranzitforgalomban, vagy a nemzetstratégiai fontosságú ágazatokat domináló külföldi működő tőkében jelentkezzen. Biztosan lehetnek fontos magyar érdekeket is szolgáló projektek. Be kell látnunk, hogy ezeket az érdekeket egyelőre még nehéz egyértelműen azonosítani, hiszen most nagyon sok a bizonytalanság a fejlesztésekre hatással bíró világpolitikai keretrendszerekben, mint például Kína és az USA viszonyának alakulása, és többek között ennek függvényében Kína és az EU kapcsolatainak formálódása is, az Új Selyemút kezdeményezéssel szembeni érdekek formálódása az EU-n belül vagy a Visegrádi államok körében. Kihívást okoz és kétség kívül felkészülést igényel az európaiktól és a nyugatitól nagyon eltérő, jelenleg kellő mértékben még nem ismert üzleti és befektetési kultúra is.

Az Új Selyemút kezdeményezés kapcsán meginduló fejlesztések és befektetések a jelenleg többségében az uniós fejlesztési források felhasználásán szocializálódott hazai fejlesztéspolitikai szakmának is fontos új igazodási pontot jelenthetnek. Különösen érdekes mindez napjainkban, amikor az EU Kohéziós Politikájának 2020 után várható jelentős változásaira is fel kell készülni (lásd erőforrások csökkenhetnek, felhasználásuk még inkább kötöttebbé válhat).

Hogyan épül fel a kötet?

- ⊕ A kötetet első, felvezető részében bemutatásra kerül az Új Selyemút kezdeményezés, ismertetve a hivatalos és azon túl feltételezhető mögöttes kínai szándékokat, valamint az, hogy e szándékokhoz hogyan viszonyulnak a világ különböző térségeiben.
- ⊕ A második részben az Új Selyemút kezdeményezés által megjelenített „Új Selyemút Gazdasági Övezet” földrajzi viszonyainak és a kezdeményezés egyes fontos aspektusainak az elemzése olvasható. Megismerhetővé válik, hogy milyen társadalmi és gazdasági viszonyokkal, erőforrásokkal rendelkező térségek együttműködését is ambicionálja ez a Kína által vezérelt közös kezdeményezés. A fejezetek megvizsgálják a kezdeményezés lényegi törekvéseit is, valamint az ezekre adott válaszokat a különböző európai és Európán kívüli szereplők részéről. Kína egyik emblemikus nagyhatalmi fellépéséről, Mianmar esetéről is szó esik, amely mögött egyértelműen a geostratégiai és geoökonómiai szándékok érvényesítése áll, és amely előre jelezheti a Selyemúthoz kapcsolódó érdekérvényesítő erőfeszítések lehetséges jövőbeli mintázatait is.
- ⊕ Aharmadik fejezet a kezdeményezés háttérországának, Kínának egyes kurrens társadalmi, gazdasági és környezeti (elsősorban környezetpolitikai) folyamatait elemzi. E vizsgált jelenségek mindegyike hatással lehet a Selyemút kezdeményezés megfogalmazására és kialakítására.
- ⊕ A negyedik, záró fejezetben jövőkutatási módszertannal készült értékelések olvashatók az Új Selyemút Gazdasági Övezet lehetséges jövőjéről, valamint az Új Selyemút kezdeményezés által indukált lehetséges hazánkat is érintő jövőképekről. Az Új Selyemút kezdeményezés által megjelenített korszakváltó dimenziók ugyanis nagyon jó lehetőséget kínálnak arra, hogy a jövőkutatás módszertanával is körbe lehessen járni ezt a hazánk jövője szempontjából is vélhetően nagyon fontos jelenséget.